



ב"ה

פרשת שמות

שם האחת שפרה ושם השנית פועה
שמות א, טו.

שתי מילדות הספיקו לכל ישראל במצרים?

בהתחלת הפרשה^[1] מסופר אודות ה"מילדות העבריות אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה", שפרעה מלך מצרים צוה עליהן "וראיתן על האבנים אם בן הוא והמיתן אותו", ואף על פי כן, "ותראין המילדות את האלקים .. ותחיין את הילדים", ובשכר זה - "ויעש להם בתים".

ולכאורה, כל המשך הענין מובן בפשטות, ואין צורך בהסבר וביאור מיוחד. ואף על פי כן, בקשר ל"מילדות העבריות" מוצא רש"י לנכון לפרש פירוש שהוא היפך פשטות הכתוב - "שפרה זו יוכבד", כלומר, אף על פי שנאמר בכתוב "שפרה", אין זו שפרה, כי אם "יוכבד", ומה שנקראת בכתוב בשם "שפרה", הרי זה "על שם שמשפרת את הולד", וכן מה שנאמר "ושם השנית פועה" - אין זו פועה, אלא "זו מרים", ומה שנקראת בכתוב בשם "פועה", הרי זה "על שם שפועה ומדברת והוגה לְיָלֵד כדרך הנשים המפייסות תינוק הבוכה". ואינו מובן: מהו הכרחו של רש"י לשנות מפשטות הכתוב "שם האחת שפרה ושם השנית פועה", ולפרש שהכוונה ליוכבד ומרים, אלא שנקראו "שפרה" ו"פועה", על שם פעולתן?!

וקושי נוסף – שעל פי החשבון^[2] היתה מרים בתקופה זו בת חמש שנים, ואם נאמר ש"פועה זו מרים", נצטרך לומר שבגיל חמש שנים היתה כבר "מילדת"?!

...אלא הביאור הוא: כאשר הבן חמש למקרא מגיע לפסוק "ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה" - מתעוררת אצלו קושיא:

בפסוקים שלפני זה נאמר "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד"^[3], וכפי שמפרש רש"י "שהיו יולדות ששה בכרס אחד". ואם כן, כיצד יתכן ש"מילדות העבריות" לא היו אלא שתים בלבד, "שם האחת שפרה ושם השנית פועה"?!

כיצד יכולות שתי מילדות בלבד להשתלט על ריבוי מופלג של לידות - "פרו וישרצו גו' במאד מאד"?!

ומה גם שמכיון ש"היו יולדות ששה בכרס אחד" - לא יכלו להסתפק במילדת אחת לכל יולדת (כבלידה רגילה), אלא אפילו בלידה אחת הוצרכו לשתי מילדות (לכל הפחות)!

וכשממשיך ללמוד את הפסוקים הבאים - מתעוררת אצלו שאלה לאידך גיסא:

כאשר פרעה מלך מצרים קרא למילדות העבריות והוכיחן על שלא קיימו את גזירתו, "מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיינ את הילדים"^[4] - השיבו המילדות העבריות^[5]: "כי לא כנשים המצריות העבריות כי חיות הנה ("בקיאות כמילדות", או "משולות לחיות השדה שאינן צריכות מילדות"^[6]) בטרם תבוא אליהן המילדות ויִלְדוּ". ובהכרח לומר שדבריהם היו אמת - שהרי פרעה היה יכול לבדוק ולהוכיח אם דבריהם אמת [כשם שידעו המצריים מתי צריכה יוכבד ללדת - "שָׁמְנוּ לָהּ הַמִּצְרַיִם מִיּוֹם שֶׁהַחַזִּירָה, וְהִיא יִלְדָתוּ לְשֵׁשׁ חֳדָשִׁים וְיוֹם אֶחָד.. וְהֵם בִּדְקוּ אַחֲרֶיהָ לְסוֹף תְּשֻׁעָה"^[7]], ובמילתא דעבידי לגלויי לא משקרי אינשי! ואם כן, נשאלת השאלה לאידך גיסא: מכיון ש"חיות הנה", "בקיאות כמילדות", או "משולות לחיות השדה שאינן צריכות מילדות", ובמילא, "בטרם תבוא אליהן המילדת וילדו" - לשם מה היה צורך בכלל ב"מילדות העבריות"!? והביאור בזה — בפשטות: בנוגע לפועל - לא היה אמנם צורך ב"מילדות העבריות", שכן, "בטרם תבוא אליהן המילדת וילדו": ומה שהיו "מילדות העבריות" - הרי זה רק כדי להרגיע את רוחן של נשי ישראל, שאפילו אם יהיה מקרה שבו יצטרכו למילדת, ידעו שישנן "מילדות העבריות".

אמנם, מכיון שמדובר אודות ריבוי מופלג של לידות, ומה גם שכל לידה אינה על דרך הרגיל, כי אם, "ששה בכרס אחד" - הרי גם כדי להרגיע את רוחן של נשי ישראל לא מספיק שתי מילדות בלבד!

ולכן, בהכרח לומר שמילדות העבריות לא היו נשים על דרך הרגיל, כי אם, נשים צדקניות באופן מיוחד כו', שכן, כאשר נשי ישראל ידעו שישנן מילדות מיוחדות כאלו, די היה בשתי מילדות כדי להרגיע את רוחן.

והנה, פשוטו של מקרא מכריח רק ש"מילדות העבריות" היו נשים מיוחדות בצדקתן, אבל עדיין אין אנו יודעים מי היו אותן נשים מיוחדות: ואין לומר שהכוונה לנשים שנקראו בשם שפּרה ופועה - שהרי לא מצינו שהיו נשים צדקניות במיוחד שנקראו בשם "שפּרה" ו"פועה".

ובענין זה מסתמך רש"י על הקבלה שהובאה במדרשי חז"ל שנשים אלו הם יוכבד ומרים (אלא שנקראו שפּרה ופועה על שם פעולתן כו') - מכיון שבלאו הכי אי־אפשר לפרש שהכוונה לסתם נשים שנקראו בשם שפּרה ופועה, שהרי בהכרח שיהיו נשים מיוחדות בצדקתן כו'.

קטע משיחת ש"פ שמות, מבה"ח שבט, רשימת השומעים בלתי מוגה.
תו"מ ה'תשמ"ו ח"ב ע' 358.

^[1] א, טו ואילך.

^[2] שמו"ר פ"א, יג, ובמפרשים שם.

^[3] א, ז.

^[4] שם, יח.

^[5] שם, יט.

^[6] פרש"י עה"פ.

^[7] פרש"י שם ב, ג.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעיני הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי , אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה , צבי"ה זלאטע רייזל , שמואל , מנחם מענדל , ישראל אריה לייב , יוסף יצחק ,
שניאור זלמן , חיה מושקא , אברהם דוד , אהרן , חנה